

ις'. Καὶ ἐν ποίῳ πράγματι γέγονεν ὁ δόλος.

ιζ'. 1) Ἐὰν πολλοὶ ποιήσωσι δόλον, καὶ ὁ εἷς ἀποκαταστήσῃ ^{μ)}, ἢ δὴ τὸ διαφέρον, οἱ λοιποὶ ἐλευθεροῦνται.

Ἡ περὶ δόλου ἀγωγή κατὰ διαδόχων εἰς μόνον τὸ περιελθὸν δίδεται.

ιη'. 2) Ἡ περὶ δόλου ἀγωγή αἰρετή ^{ο)} ἐστὶ, καὶ μὴ ἀποκαθιστῶν ὁ ἐναγόμενος εἰς τὸ διαφέρον καταδικάζεται· ἀπὸ δὲ προπετείας καὶ τῷ ἐνδίκῳ ὄρκῳ ὑπόκειται, ὁρίζομεν παρὰ τοῦ δικαστοῦ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς διαφύβου αἰτιάσεως.

Τοῦ κατὰ δόλον μοι δοθέντος δοῦλου τελευτήσαντος, παραχρῆμα καταδικάζεται εἰς τὸ διαφέρον.

Τοῦ κέρου καίοντος τὸν ἐν χρήσει οἶκον, ἀργεὶ ἢ περὶ δόλου· εἰσὶ γὰρ αἱ ἄλλαι ἀγωγαί.

Ἐὰν ^{ρ)} διαβεβαιώσωμαι, δίκαια σταθμῖα ἔχειν, καὶ δόξῃ, τινὰ πιπρασκόμενα ἐν αὐτοῖς σταθμισθῆναι ^{θ)}, καὶ εὐρεθῶσιν ἄδικα, ἐνάγομαι τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ· εἰ δὲ μὴ ῥητῶς περὶ αὐτῶν συνέδοξεν, ὁ μὲν πρῶτος πλέον δεδωκὼς ἔχει ἀγωγὴν ἐπὶ τῷ πλείονι· ὁ δὲ ἄγοραστής ἦττον λαβὼν ἔχει τὴν ἐπιζήτησιν τοῦ λείποντος.

Ὅτ' ὁ δόλον ποιῶν εἰς τὸ παρελθεῖν τὸν χρόνον τῆς ἀγωγῆς ^{ς)} ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου, οὐκ ἐπὶ τῷ ἀποκαταστήναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰς τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι, μὴ φθαρῆναι τὴν ἀγωγὴν.

Εἰ τὸν δοῦλον, ὃν ὠμολόγησας δίδόναι μοι, ἄλλος ἀνέλεν, ἔχω κατ' αὐτοῦ τὴν περὶ δόλου. καὶ ἀρνεῖσθαί σοι ὁ Ἀκούσιλος καὶ ἡλευθερώθης μου.

ιθ'. Ὁ ἐγγυητὴς φρονεῖν προδ' ἐπερθέσεως τὸν δημολογηθέντα δοῦλον, ὑπόκειται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ· τοῦ ἐναγομένου γὰρ ἡλευθερωθέντος ἀκολουθῶς καὶ ὁ ἐγγυητὴς τῆς ἐγγυῆς ἐλευθεροῦται.

κ'. Ὁ δοῦλός μου χρεωστῶν μοι φυσικῶς καὶ ἀπορῶν ἐδανείσατο ἀπὸ σοῦ προτροπῇ μου καὶ κατέβαλέ μοι· χῶρα τῇ περὶ δόλου· οὔτε γὰρ ἀρμόζει ἢ περὶ τοῦ πεκουλίου μὴ ὄντος, οὔτε ἢ περὶ τῆς ἐν πράγμασί μου ἀναλώσεως· χρεὸς γὰρ ἀπέλαβον.

Εἰ διαβεβαιωσάμενον σου, μὴ ἐσχηκέναι σε μετὰ τοῦ καταλιπόντος μοι τὸν κληρὸν κοινοῖαν, ἡρεσχόμεν ἡλευθερωθῆναι σε, χῶρα τῇ περὶ δόλου.

κα'. Εἰ δὲ ἐπιφερόντός μου ὄμωσας καὶ οὕτω τῆς δίχης ἡλευθερώθης, ἀργεὶ· κἂν ὕστερον ἢ ἐπιορκία ἐλέγχεται.

κβ'. Ἀρκεῖ γὰρ ἢ ποινὴ τῆς ἐπιορκίας.

κγ'. Ὁ ληγατῆριος ἀγνοοῦντι τῷ κληρονόμῳ τὸ ποσὸν τῆς ὑποστάσεως διαβεβαιωσάμενος, ἢ ἐκουσίως καὶ οὐκ ἐξ ἐπιφορᾶς τοῦ κληρονόμου ὁμνῆς, αὐτὸν ^{ι)} ἀρκεῖν πρὸς ὀλόκληρον τὰ ληγάτα, οὕτω λαβὼν ὑπὲρ τὸν φαλκίδιον, ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ.

κδ'. Ἐὰν ὁ διοικητὴς τοῦ παρ' ἐμοῦ δουλαγωγούμενου ποιήσῃ δόλον εἰς τὸ ἀπόντος μου ψηφισθῆναι

XVI. Et in qua re dolus admissus sit.

L. 16.

XVII. Si plures dolo fecerint, et unus restituerit, aut id, quod interest, praestiterit, reliqui liberantur.

D. IV. 3.
L. 17. pr.
D. eod.

Actio de dolo adversus successores duntaxat in §. 1. id datur, quod ad eos pervenit.

XVIII. Actio de dolo arbitraria est, et reus, qui non restituit, in id, quod interest, condemnatur: ob contumaciam vero iuratur in litem, adiecta a iudice taxatione. Idem et in metus causa actione.

L. 18. pr.
D. eod.

Si servus dolo malo mihi traditus defunctus sit, §. 1. protinus in id, quod interest, iudex condemnat.

Si dominus proprietatis insulam fructuariam incenderit, cessat de dolo actio: aliae enim actiones sunt. §. 2.

Si affirmavero, me aequa pondera habere, et placuerit, ut merces quaedam in iis appenderentur, et iniqua esse deprehendantur, de dolo actione convenior. Si vero de his specialiter nihil convenerit, venditor quidem, qui plus dedit, propter illud actionem habet: emtor autem, qui minus accepit, eius, quod deest, petitionem habet. §. 3.

Qui dolo fecit, ut tempus actionis exiret, de dolo actione tenetur, non ut res restituatur, sed in id, quod interest actoris, actionem non perimi. §. 4.

Si servum, quem tu mihi dare promiseras, alius occiderit, adversus eum de dolo actionem habeo: et legis Aquiliae actio tibi denegatur, et a me liberatus es. §. 5.

XIX. Fideiussor, qui promissum servum ante moram occidit, de dolo actioni subiacet: reo enim liberato per consequentias quoque fideiussor fideiussione liberatur. L. 19. D. eod.

XX. Servus meus, qui naturaliter mihi debebat et non solvendo erat, hortatu meo a te pecuniam mutuum accepit et mihi solvit: locus est de dolo actioni: neque enim de peculio actio competit, cum peculium non sit, neque de in rem verso: debitum enim accepi. L. 20. pr. D. eod.

Si persuaseris mihi, nullam te societatem habuisse cum eo, cui heres exiti, et passus sim, te liberari, locus est de dolo actioni. §. 1.

XXI. Si deferente me iuraveris et ita iudicio absolutus sis, cessat: quamvis postea periurium approbatum fuerit. L. 21. D. eod.

XXII. Sufficit enim periurii poena.

L. 22.
D. eod.

XXIII. Legatarius, qui heredi quantitatem hereditatis ignoranti persuasit, aut ultro et non deferente herede iuravit, ipsam sufficere ad solida solvenda legata, atque ita supra modum legis Falcidiae accepit, de dolo actione convenitur. L. 23. D. eod.

XXIV. Si procurator eius, qui a me in servitutum petebatur, dolo fecerit, quo me absente secun-

L. 24.
D. eod.

1) Cap. 17. totum habet Theod. et Syn. p. 130. tantum prooemium habet. ^{μ)} Theod. addit: πρὸ ψήφου τὸ πρᾶγμα. Ἀποκαταστήσῃ et δὲ lego auctoritate Synopses pro ἀποκαταστήσει et δώσει, quod habet Fabr. ^{ν)} Cap. 18. pr. habet Theod. ^{ο)} Theod. ἀρετή. Sed syllabae ἀρε inductae sunt et suprascriptum alia manu αἰρε. ^{ρ)} §. 3. habet Theod. ^{θ)} Theod. σταθμισθῆναι. ^{ρ)} §. 4. habet Theod. ^{ς)} Graeci hunc locum de praescriptione actionis acceperunt. Agit autem Paulus potius de litis praescriptione. Nam temporis lapsu extingui litem, et quidem iudicia legitima anno et sex mensibus praeteritis ex Lege Iulia iudiciaria, auctor est Galus. Inst. Comm. IV. §. 103. cf. de hoc loco Keller über Litiscontestation und Urtheil. §. 17. p. 145. sqq. ^{ι)} Malim αὐτὴν, ut referatur ad ὑποστάσεως. Fortasse ita αὐτὸν defendi poterit, ut dicamus in verbis τὸ ποσὸν τῆς ὑποστάσεως subintelligendum esse τοῦ κληρῶν, et illud αὐτὸν referri ad κληρῶν.

ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ. ἢ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐκφωνηθεῖσα ψήφους οὐκ ἀναψηλαφᾶται.

- L. 25. D. IV. 3. κέ. Ἐνάγοντός μου σοι περὶ χρέους εἶπες καταβεβλημένοι τῷ δούλῳ μου, ἢ τῷ διοικητῇ μου· καὶ οὕτω συναίνεσαντός μου ἡλευθερώθης· ἀργεῖ μὲν ἢ περὶ δόλου, κινῶ δὲ τὴν περὶ τοῦ χρέους· καὶ ἐὰν χρῆσῃ τῇ ἐκ τῆς ψήφου βοήθειᾳ, ἀντιπαρουσάφομαι σε.
- L. 26. D. eod. κς'. ^{u)} ^{e) H v)} περὶ δόλου δίδεται κατὰ κληρονομίαν μου ^{w)} εἰς τὸ περιεχθόν, τουτέστιν, εἰς ὅσον ἐκ τοῦ δόλου ^{x)} ἢ κληρονομία περιήλθεν ^{y)} εἰς αὐτὸν εὐπωρωτέρα.
- L. 27. D. eod. κς'. Ἡ δόλῳ αὐτοῦ μὴ περιήλθεν.
- L. 28. D. eod. κη'. Ἐὰν ὄν γεγονόςέ μοι ἀποχή, ἐνάγεται ὁ κληρονόμος μου. εἰ δὲ πρᾶγμα κατὰ δόλον ἐδόθη μοι καὶ φαίνεται μετὰ θάνατόν μου, ἐνάγεται ὁ κληρονόμος. εἰ δὲ μή, οὐκ ἐνάγεται. ἐφ' ὧν δὲ θεμάτων κατὰ κληρονόμων δίδεται ἢ περὶ δόλου ἀγωγῇ, διηρηκῶς παρέρχεται. καὶ ^{z)} ὁ τὸν δόλον ποιήσας εἰς ὑπερ ἐκέρδανε ^{a)}, διηρηκῶς ἐνάγεται τῇ ἰν φράκτουμι.
- L. 29. D. eod. κθ'. ^{b)} Ἐπειδὴ δὲ ^{c)} μὴ ἔστιν ἀτιμοποιὸς εἰς τὸν κληρονόμον, διηρηκῶς δίδεται ^{d)} κατ' αὐτοῦ.
- L. 30. D. eod. λ'. Καὶ χωρὶς αἰτίας διαγνωσέως.
- L. 31. D. eod. λβ'. Ἐὰν κατὰ συμβουλήν σου ἢ φαμίλια μου νομῆς ἀναχωρήσῃ, τὴν μὲν νομὴν οὐκ ἀπόλλω· περὶ δὲ τῆς συμβάσεως ζημίας ἐνάγω σοι τῇ περὶ δόλου.
- L. 32. D. eod. λβ'. Ἐνὶ τῶν παίδων μου δούλον ἐληγάτευσσα ἐπὶ τῇ ἐλευθερώσει αὐτὸν μετὰ χρόνον τινὰ τοῦ ἀποδοῦναι τοὺς λογισμοὺς. ὁ δὲ πρὸ τοῦ χρόνου, μήτε τῶν λογισμῶν ἀποδοθέντων, ἡλευθέρωσεν αὐτόν· ἐνάγεται τοῖς συζκληρονόμοις ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ἐὰν διὰ τὸ μὴ ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τὸν δούλον τάχιον ἡλευθέρωσεν.
- L. 33. D. eod. λγ'. ^{e)} Ἐχοντί μοι πράσιμον πρᾶγμα ἐνήγαγες περὶ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας, καὶ παρελθόντος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν αὐτὸ χρησίμως ἠδυνάμην πωλῆσαι, τῆς δίχης ἀπέστης. ἔχω κατὰ σοῦ ἐπὶ τῷ ἀζημίῳ τὴν ἰν φράκτουμι ^{f)}.
- L. 34. D. eod. λδ'. Ἐπέτρονός μοι, λίθον, ἢ ψάμμον, ἢ κριάριον ἐξορύξαι τοῦ ἀγροῦ σου, καὶ δαπανήσαντά με κωλύεις λαβεῖν αὐτά· οὐδεμίᾳ ἀγωγῇ, πλην τῆς περὶ δόλου, χωρὶν ἔχει.
- L. 35. D. eod. λε'. ^{g)} Ἐὰν ὁ λαβὼν διαθήκην ἐν παρακαταθήκῃ ἀπαλείψῃ αὐτήν, ἢ ἄλλως διαφθείρῃ μετὰ θάνατον τοῦ διαθεμένου, καὶ ^{h)} τῷ κληρονόμῳ καὶ τοῖς ληγαταριοῖς ἀρμόζει ἢ περὶ δόλου ἀγωγῇ.
- L. 36. D. eod. λς'. ⁱ⁾ Οἱ ἀλλήλοις δόλον ποιοῦντες ἀμοιβαδὸν οὐκ ἐνάγουσιν.
- L. 37. D. eod. λς'. ^{k)} Πράτης ἐφ' οἷς λέγει πρὸς ἔπανον τοῦ πιπρασκομένου, οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ἐπὶ ^{l)} ἀπάτη τοῦ ἀγοραστοῦ εἶπε ^{m)}· τότε γὰρ ἢ περὶ δόλου ⁿ⁾ ἀρμόζει.
- L. 38. D. eod. λς'. Χρωστέης μου ^{o)} ἐπιστολὴν ὡς ἀπὸ φίλου μου πεμφθῆναι μοι παρεσκεύασεν, ἐφ' ᾧ αὐτὸν ἐλευθερώσαι· ἐξ ἧς ἀπατηθεὶς δι' ἀποχῆς αὐτὸν ἡλευθέρωσα. τῆς ἐπιστολῆς πλαστῆς ἢ ἄδυνάμου εὐρισκομένης, εἰ μὲν τέλειός εἰμι, ἔχω τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν· εἰ δὲ ἀφῆλιξ, ἀποκαθίσταμαι.

dum libertatem pronuncietur, tenetur de dolo actione: sententia enim semel pro libertate dicta non retractatur.

XXV. Cum a te debitum peterem, dixisti, te servo meo aut procuratori meo solvisse: et ita consentiente me absolutus es: cessat quidem de dolo actio, ago autem de debito: et si rei iudicatae exceptione uteris, replicatione utor.

XXVI. Actio de dolo in heredes meos datur in id, quod ad eos pervenit, id est, quatenus ex dolo locupletior ad eum hereditas pervenerit:

XXVII. Dolove malo eius factum est, quominus perveniret.

XXVIII. Itaque si accepto mihi lata sit pecunia, heres meus tenetur. At si res per dolum mihi tradita sit, et post mortem meam extet, heres convenitur: sin minus, non convenitur. Quibus vero casibus adversus heredes de dolo actio datur, perpetuo datur. Et is, qui dolum commisit, id id, quod lucrificet, perpetuo in factum actione convenitur.

XXIX. Quoniam autem adversus heredem non est famosa, ideo perpetuo in eum datur.

XXX. Et citra causae cognitionem.

XXXI. Si suasu tuo familia mea de possessione decesserit, possessionem quidem non amitto: ob damnum autem illatum tecum de dolo ago.

XXXII. Uni ex filiis meis servum legavi, ut eum post certum tempus manumitteret, postquam rationes reddidisset. Ille vero ante diem rationibus nondum redditis eum manumisit: a coheredibus fratribus suis convenitur, si ideo servum citius manumiserit, ne rationes redderet.

XXXIII. Cum rem venalem haberem, mecum de proprietate eius egisti, et tempore elapso, quo eam utiliter vendere poteram, a lite destitisti. Habeo adversus te actionem in factum, ut indemnitate praestes.

XXXIV. Permisisti mihi, saxum aut arenam aut cretam ex fundo tuo eicere, et cum sumtum fecerim, prohibes me, quominus ea tollam: nulla alia, quam de dolo actio locum habet.

XXXV. Si quis testamentum apud se depositum deleverit, vel alio modo post testatoris mortem corruperit, et heredi, et legatariis de dolo actio competit.

XXXVI. Qui invicem dolum admittunt, invicem non agunt.

XXXVII. Venditor de his, quae ad commendationem rei vendendae dicit, non tenetur, nisi in fraudem emptoris dixerit: tunc enim de dolo actio competit.

XXXVIII. Debitor meus epistolam quasi ab amico meo mitti mihi effecit, ut eum liberarem: qua deceptus acceptilatione eum liberavi. Epistola falsa vel inani reperta, si quidem maior sim, de dolo actionem habeo: si vero minor, in integrum restitutor.

u) Cap. 26. 27. habet Theod. cap. 26. Syn. p. 130. v) ἢ deest apud Theod. w) μου deest apud Theod. et in Syn. x) Theod. μου addit. y) Syn. τῇ κληρονομία περιήλθεν, omissis verbis εἰς αὐτὸν εὐπωρωτέρα. z) Inde a καὶ ὁ τὸν δόλον ποιήσας Syn. p. 130. cap. 28. exhibit. a) Syn. κερδάνει. b) Cap. 29. et 30. habet Syn. p. 130. c) δὲ in Syn. deest. d) Syn. ἐνάγεται. e) Cap. 33. habet Theod. f) Theod. τὴν ἐπὶ τῷ πράγματι ἀγωγὴν. g) Cap. 35. totidem verbis habet Theod. Etiam Syn. p. 130. totum habet. h) καὶ deest in Syn. i) Theod. cap. 36. sic exhibit: οἱ ἀλλήλοις δόλον ἀμοιβαδὸν ποιοῦντες οὐκ ἐνάγουσι κατ' ἀλλήλων. k) Cap. 37. habet Theod. et Syn. p. 192. l) ἐπὶ deest in Syn. m) Syn. εἶπεν. n) Theod. addit ἀγωγῇ. o) μου lego pro μοι, quod Fabr. habet. Nam hoc primum μοι ad πεμφθῆναι referri non potest.

λθ'. Ἐὰν μὴ νεμόμενος προῶγμα προσαγάγῃς σαυ-
τὸν τῇ περὶ αὐτοῦ δίκῃ, ὥστε τὸν νεμόμενον διὰ χρή-
σεως κυριεῦσαι, καὶ ὄψιν τὴν ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν
κριθέντων ἀσφάλειαν, εἰ καὶ ἀπολυθῆς, ἐπέχῃ τῇ περὶ
δόλου.

μ'. Ὁ ἀπατήσας τινὰ πρὸς τὸ ὑπεισελθεῖν κληρονο-
μίαν ἄπορον, ἐνάγεται τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ. εἰ δὲ αὐ-
τὸς δανειστής ἐστί καὶ μόνος, ἀρκεῖ ἢ τοῦ δόλου παρα-
γραφῇ.

μα'. Ἐδανείσατό τις παρά τινος, δεδωκὼς αὐτῷ
καὶ ἐγγυητὴν καὶ ἐνέχυρα. ὁ δὲ τούτου ἐγγυητὴς ἐνό-
χληθεὶς περὶ τῆς ἀποδόσεως τοῦ χρέους ἠγόρασε παρά
τοῦ δανειστοῦ τὰ ἐνέχυρα, καὶ οὕτως ἀποδέδωκε τὸ
χρέος. ἔλθων ὁ χρεώστης προσέφερε τῷ ἐγγυητῇ καὶ
τὸ κεφάλαιον, ὅπερ κατέβαλε τῷ δανειστῇ, καὶ τοὺς
τοῦ κεφαλαίου τόκους, καὶ παρεκάλει, ἀναλαβεῖν τὰ
ἴδια ἐνέχυρα καὶ τοὺς καρπὸς αὐτῶν. ἀναβαλλομένον
δὲ τοῦ ἐγγυητοῦ ταῦτα ποιῆσαι, προσῆλθε βασιλεῖ, καὶ
ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν τὸν χρεώστην ὁ βασιλεὺς οὕτως·
Εἰ ὁ ἐγγυητὴς παρά τοῦ δανειστοῦ τὰ ἐνέχυρα ἠγόρασε,
προσφερομένης τῆς ποσότητος τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν
τόκων, σοὶ τὴν δεσποτείαν μετὰ καὶ τῶν καρπῶν, οὓς
πίστει καλῇ ἔλαβε, συνειτώτερον ἀποκαταστήσει, ἵνα
μὴ χάριν τοῦ ὄψαι αὐτὸν τὴν πίστιν τοῦ συναλλάγμα-
τος, ἢ περὶ δόλου δυνηθῇ ἀγωγή γυμνασθῆναι.

μβ'. Ἡ περὶ δόλου ἀγωγή, ὅτε μηδεμίαν ἄλλη ἀρ-
μοῖαι ἀγωγή, ἀπὸ ρ) τοῦ πραιτωροῦ τῆς αἰτίας διαγνω-
σθείσης ἐπαγγέλλεται.

μγ'. Ὁ δόλου τις ὑπομείνας καὶ μήπω τὴν περὶ
δόλου ἀγωγὴν αἰτήσας ἀπεδήμησε διὰ δημοσίαν χρείαν·
καὶ ἀσχοληθεὶς περὶ ταύτην τὴν ἐκδημίαν ὑπὲρ τὸν
διετῆ χρόνον, μετὰ ταῦτα ἐπανελθὼν ἠβούλετο τὴν
περὶ τοῦ τ) δόλου κινήσιν ἀγωγήν. ἀντέλεγον δὲ αὐτῷ
τινες φάσκοντες, ὅτι οὐ δύνασαι λοιπὸν κινήσαι αὐτὴν
παρελθόντων τῶν δύο ἐνιαυτῶν. προσῆλθεν ὁ οὖν βα-
σιλεῖ περὶ τούτου δεόμενος, καὶ συγχωρῶν αὐτῷ κινή-
σαι ὁ βασιλεὺς ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως.

Ὁ δὲ δύναται ἀντικεῖσθαι σοι οἱ χρόνοι, οἵτινες ἐν
τῇ ἀγωγῇ τῇ περὶ δόλου κινουμένη ἰ) εἰώθασιν καταλο-
γιεῖσθαι, ἐν οἷς πράγματος δημοσίον ἔνεκεν, ὡς δι-
καιολογῆ ἡ) ἠσχολήθης ἡ). ἀλλ' ἐξιστό σοι ἄρχεται ὁ
χρόνος τρέχειν, ἐξόστῃ ἡ) τῶν λειτουργιῶν ἐλευθερω-
θεὶς τὴν ἐνχρέουσαν εἰσω τῶν ὀρισθέντων χρόνων ἠρῶσιν
κατέχειν.

μδ'. Ἡράσθη τις δούλης ἀλλοτριᾶς καὶ συνεφάρησε
πρὸς τὸν δεσπότην αὐτῆς, ἄλλο ἀνδρόποδον ὑπὲρ αὐτῆς
διδόναι, εἰς ἐλευθερώσει αὐτὴν, ἢ αὐτῷ παραδώσει ἡ)
εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι παρ' αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν δεσπότης
τῆς θεραπαίνης ἢ ἠλευθέρωσεν αὐτὴν ἢ παρέδωκε τῷ
ἐρῶντι αὐτῆς. λαβὼν δὲ ἐκεῖνος τὴν θεράπαιναν καὶ
συναφθεὶς αὐτῇ, παιδᾶς ἔσχεν ἐξ αὐτῆς, οὐ δέδωκε δὲ
ἐγγυητόνως τὸ ἀντὶ αὐτῆς ἀνδρόποδον. ὅθεν προσῆλ-
θεν ὁ τῆς θεραπαίνης ποτὲ δεσπότης τῷ βασιλεῖ, θέ-
λων ἀνακαλέσασθαι τὴν τῆς θεραπαίνης ἐλευθερίαν. ὁ
δὲ βασιλεὺς ἀντέγραψε πρὸς αὐτὸν οὕτως.

Ὅποτε θεματίζεις, μεταξὺ σοῦ καὶ ἐκείνου, ὄν-
τινα εἰς συνάφειαν τὴν θεράπαιναν τὴν σὴν ἐαυτῷ
συσζεύξαι μνημονεύεις, ἀρέσαι καὶ συμφωνηθῆναι, ἵνα
σοι ὑπὲρ αὐτῆς δώσει ἡ) ἀνδρόποδον, νῦν, τοῦτ' ἐστίν

XXXIX. Si rem non possidens te liti ea de re L. 39.
obtuleris, in hoc, ut possessor usucapjat, et iudicatum D. IV. 3.
solvi satis dederis, quamvis absolutus sis, teneris de
dolo actione.

XL. Qui decepit aliquem, ut hereditatem non L. 40.
idoneam adiret, actione de dolo convenitur. Si vero D. eod.
ipse creditor est et solus, sufficit doli exceptio.

XLI. Quidam mutuum pecuniam ab aliquo acce- L. 1.
perat, eique fideiussorem et pignora dederat. Fidei- C. II. 21.
iussor autem eius, cum ad solutionem debiti urgere-
tur, a creditore pignora emit, et sic debitum solvit.
Debitor fideiussori et sortem, quam creditori solve-
rat, et sortis usuras offerebat et desiderabat, recipere
pignora sua et fructus eorum. Cum autem fideiussor
haec facere differret, Principem debitor adiit, et Prin-
ceps ad debitorem ita rescripsit: Si fideiussor a credi-
tore pignora emerit, oblata quantitate sortis et usur-
arum, tibi dominium cum fructibus, quos bona fide
percepit, consultius restituet, ne fidei contractus ab
eo ruptae gratia de dolo possit actio exerceri.

XLII. De dolo actio, quum nulla alia competit L. 2.
actio, a Praetore causa cognita promittitur. C. eod.

XLIII. Quidam dolum passus de dolo actione non- L. 3.
dum instituta reipublicae causa peregre profectus erat: C. eod.
in eaque peregrinatione ultra biennium occupatus post
reditum de dolo actionem movere volebat. Quidam
autem ei contradicebant, dicentes, praeterlapso bien-
nio eum amplius agere non posse. Principem igitur
precibus ea de re adiit, et Princeps venia agendi data
ei in hunc modum rescripsit:

Non possunt obesse tibi tempora, quae in actione
de dolo movenda solent computari, quibus reipublicae
causa, ut allegas, occuparis. Sed exinde tibi incipiet
tempus cedere, ex quo muneribus liberatus facultatem
agendi intra tempora praestituta coeperis obtinere.

XLIV. Quidam alienam ancillam amabat et eum L. 4.
domino eius pactus erat, pro ea se aliud mancipium C. eod.
daturum, si eam manumitteret, aut sibi eam traderet,
quo illam manumitteret. Et ancillae quidem domi-
nus vel ipsam manumiserat, vel tradiderat ei, qui
eam amabat. Ille vero ancilla accepta ex contubernio
eius liberus susceperat, bona fide autem mancipium
pro ea non dedit. Unde ancillae quondam dominus
Principem adiit, libertatem ancillae revocare volens.
Princeps autem ei ita rescripsit:

Cum proponas, inter te et eum, quem in con-
tubernio ancillam tuam sibi coniunxisse memorasti,
placuisse et convenisse, ut tibi pro eadem daret man-
cipium, intelligis, id est, scire debes, quod si manu-

ρ) Fabr. ἀπό. Sed legendum est ὑπό, licet concesserim, utramque praepositionem ab huius aetatis scriptoribus saepius commutari. q) Cap. 43. totum habet Theod. Syn. p. 130. epitomen exhibet: ὅτι εἰσω δύο ἐνιαυτῶν κινεῖται ἢ περὶ δόλου ἀγωγή. ρ) τοῦ Theod. omittit. s) Theod. προσῆλθε. z) Theod. κινούμενοι. u) Theod. δικαιολογεῖσθαι. v) Theod. ἠσχολήθη. w) Theod. ἐξόστῃ. x) Malim παραδώσει. y) Malim δώσει.

ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι κἄν ἤλευθέρωσας, ἢ ἐκεῖνω παραδίδωκας καὶ αὐτὸς ἤλευθέρωσεν, ἀνακλητέας τῆς ἐλευθερίας ἐξουσίαν οὐκ ἔχεις· ἀλλὰ μόνον, εἰ μήπω παρῆλθεν ὁ ὄρισμένος τῆς περὶ τοῦ δόλου χρόνος, καὶ τὴν πίστιν τοῦ συμφωνηθέντος ῥήγνυσιν, ἐπιζητήσαι ὀφείλεις, τὴν περὶ τοῦ δόλου δοθῆναι ἀγωγὴν. ἐὰν δὲ παρὰ σοὶ ἡ δεσποτεία τῆς Θεραπαίνης ταύτης ἀπέμεινε, προσελθὼν τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντων δύνασαι αὐτὴν ἀναλαβεῖν, εἰ μή τις κινήσει περὶ τῆς τύχης αὐτῆς ζήτησις.

l. 5.
C. II. 21. μὲ. Οὐγατέρα τις ἔχων, αὐτεξουσίαν αὐτὴν ἐποίησεν· αὐτὸς ἤλευθέρωσεν αὐτῆς γεγονῶς εἰκότως καὶ ἐπετρόπενσεν αὐτῆς νομίμω δικαίω· ἀλλὰ πληρωθείσης τῆς ἐπιτροπῆς διελώσατο μετ' αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ περὶ τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ μετὰ ταῦτα προσῆλθε βασιλεῖ, βουλομένη ταύτην τὴν διάλυσιν ἀνατρέψαι. ἀντιγράφει οὖν πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς οὕτως.

Εἰ δὲ ²⁾ περιόντος τοῦ σοῦ πατρὸς αὐτεξουσία γενομένη τὴν μητέρα διεδέξω, καὶ τῶν σῶν πραγμάτων διὰ τοῦ νομίμου ἐπιτρόπου σου καὶ πατρὸς καὶ ἤλευθέρωσεν σου διοικηθέντων, μετὰ ταῦτα διελύσω πρὸς αὐτὸν καλῆ πίστει, ὁρῶς, τουτέστιν, εἰδέναι ὀφείλεις, ὅτι εἰ μὲν ἐν συμφώνῳ μόνω γέγονεν ἡ διάλυσις, ἀπαιτούσα ἄνωθεν τοὺς λόγους τῆς ἐπιτροπικῆς διοικήσεως παραγραφῆ ἐκβλήθη. ἐὰν δὲ μετὰθεσις γέγονε καὶ ἀποχὴ ἠκολούθησεν, οὐδεμίᾳ σοι περίεστιν ἀγωγὴ. ἐὰν δὲ δηλαδὴ κατὰ δόλον κακὸν περιγραφῆς, ἤλευθέρωσεν τοῦ πατρὸς σου διὰ τῆς μεταθέσεως καὶ τῆς ἀποχῆς, ἢ περὶ δόλου μὲν οὐκ ἔστιν ἀγωγὴ, διὰ τὴν πατρικὴν αἰδῶ. ἔστι δὲ ἢ φάκτουμ εἶσω τῶν ὀρισθέντων αὐτῆ χρόνων.

l. 6.
C. eod. μς'. ³⁾ Τὸν δόλον ἀπὸ ἐπιβουλῶν προφανεστάτων ἀποδείκνυσθαι χρῆ· οὐ γὰρ χρῆ ^{b)} ἀπὸ ψιλῆς οἰασιδῆποτε ὑπονοίας ὀρίξεσθαι τὴν περὶ δόλου ^{c)}· εἰ γὰρ εἴρηται ^{d)} καὶ ἐν τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ, ὅτι οὐ δίδεται ἢ περὶ δόλου ἀγωγῇ, εἰ μὴ ἀπὸ μεγάλης καὶ προφανοῦς πανουργίας· ὁμοίως ἐκεῖνος ὁ κανὼν περὶ αὐτῆς τῆς περὶ δόλου ἀγωγῆς διελέγετο. αὐτὴ δὲ ἡ διάταξις κατὰ τοῦτο πλατυτάτη ἐστίν, ὅτι καὶ περὶ τοῦ καθόλου δόλου κανονίζει, οὐ μόνον περὶ αὐτῆς τῆς περὶ δόλου ^{e)}. καὶ ὅτε οὖν ἀπὸ συναλλάγματος ἐνάγων τινὲ ἐγκαλῶ αὐτῶ ὡς δόλον πεποιχῶτι, κινῶν κατ' αὐτοῦ τὴν ἀπὸ ^{f)} συναλλάγματος ἀγωγὴν, οὐ συγχωροῦμαι ἄλλως διελέγξαι τὸν δόλον, εἰ μὴ, ὡς εἶπεν ἡ διάταξις αὐτῆ, ἀπὸ ἐπιβουλῶν προφανεστάτων. μέμνησο οὖν τοῦ κανόνος αὐτῆς, εἰς πολλὰ σοι πάντων δυναμένον συμβάλλεσθαι.

l. 7.
C. eod. μς'. ⁸⁾ Ἀδελφόν τις ἔχων, ἔχων δὲ καὶ γαμετήν, διαθέμενος ἔνοστατον μὲν ἔγραψε κληρονόμον τὸν ἴδιον ἀδελφόν, ὑποκατέστησε ^{h)} δὲ αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ γαμετήν. ἀλλ' ὁ τούτου ἀδελφὸς παραιτησάμενος τὴν ἔνοστατον προσῆλθε βασιλεῖ δεόμενος, ὥστε ἐπιτραπῆναι αὐτῷ, ὑπερσελεῖν τὴν κληρονομίαν ἢ ἐναγαγεῖν κατὰ τῆς γαμετῆς τοῦ τελευτήσαντος, τῆς καὶ ⁱ⁾ ὑποκαταστάτου. ἔλεγε γὰρ, κατὰ δόλον γενόμενον παρ' αὐτῆς παραιτήσασθαι τὴν ἔνοστατον. ἀντιγράφει οὖν πρὸς ἐκάτερον ὁ βασιλεὺς οὕτως. Ἐὰν μελίζων ἂν τῶν εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀδελφοῦ σου παρητήσῃ, οὐδεμίᾳ σοι εὐχέρεια πρὸς τὴν ταύτης ὑπερσελεῖσιν καταλείπεται. δηλαδὴ δέ, εἰ ^{k)} τῆς τούτου γαμετῆς

misisti vel ei tradidisti et ille manumisit, revocandae libertatis potestatem non habes: sed solum, si necdum statutum tempus de dolo actionis excesserit, et fidem placiti rumpat, desiderare debes, de dolo dari actionem. Quod si penes te dominium eius ancillae remansit, adito Praeside provinciae, cum natis eius hanc potes recuperare, si nulla de statu eius moveatur quaestio.

XLV. Quidam filiam suam emancipaverat: ipse, cum eius manumissor esset, iure et legitimam eius tutelam susceperat. Finita autem tutela filia cum eo de tutela transegerat. Postea Principem adiit filia, hanc transactionem revocare volens. Princeps igitur ei ita rescripsit:

Si superstite patre per emancipationem tui iuris effecta matri successisti, rebusque tuis per legitimum tutorem patrem eundemque manumissorem administratis, posteo transegisti cum eo bona fide, perspicis, hoc est, scire debes, quod si pacta solo transegisti, administrationis tutelae rationes iterum reddi postulans, exceptione summoveberis. Si vero novatio facta et acceptilatio secuta est, nulla tibi superest actio. Sane si dolo malo circumscripta es, liberato patre tuo per novationem et acceptilationem, de dolo quidem actio non est propter paternam verecundiam: est autem intra praestituta tempora in factum actio-

XLVI. Dolum ex insidiis manifestissimis probari convenit: non enim ex nuda qualibet suspicione de dolo actionem definiri oportet. Quamvis enim de actione de dolo dictum sit, de dolo actionem non dari, nisi ex magna et evidenti calliditate: illa tamen regula in ipsa actione de dolo locum habet. Haec autem constitutio in eo latissima est, quod generaliter de omni dolo definit, non solum de actione de dolo. Cum igitur agens ex contractu adversus aliquem contendo, dolo eum fecisse, actionem ex contractu adversus eum intendens, dolum non aliter arguere possum, quam, ut ait haec constitutio, ex insidiis manifestissimis. Memento igitur huius regulae in multis tibi valde profuturae.

XLVII. Cum quis fratrem et uxorem haberet, testamento fratrem quidem suum heredem instituit, uxorem autem suam ei substituit. Cum autem frater hereditatem repudiasset, Imperatorem precibus adiit, quo ei liceret hereditatem adire et adversus uxorem defuncti eandemque substitutam agere: dicebat enim, dolo eius factum, ut hereditatem repudiaret. Imperator igitur ad utrumque ita rescribit: Si maior viginti quinque annis hereditatem fratris tui repudiasti, nulla tibi facultas eius adeundae relinquitur. Sane si eius uxoris tibi substitutae dolo factum est, actionem de dolo contra eam exercere potes.

²⁾ Illud δὲ eliminandum esse videtur. ^{a)} Cap. 46. habet totum Theod. ^{b)} Theod. οὐ χρῆ γὰρ. Syn. οὐ δὲ γὰρ. ^{c)} Hactenus Syn. p. 130. cap. 46. habet. ^{d)} Theod. εἴρητο. ^{e)} Theod. addit ἀγωγῆς διελέγετο αὐτῆ δὲ διάταξις. Sed omnia haec verba subpuncta sunt, ideoque omittenda, quum superioribus sint]repetita et huc plane non pertineant. ^{f)} Theod. addit τοῦ. ^{g)} Cap. 47. totum apud Theod. extat. ^{h)} Malim ὑποκατέστησε, ut habet Theod. Fabr. ὑπεκατέστησε. ⁱ⁾ καὶ deest apud Theod. ^{k)} Theod. inserit παρὰ.

τῆς ὑποκαταστάτου σοι¹⁾ οὔσης δόλος γέγονε, τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν κατὰ ταύτης^{m)} γυμνάσαι δυνάσαι.

μη'.ⁿ⁾ Ἡ προκειμένη διάταξις πάσης ἡμῶς ἀπαλλάττουσα φιλονεικίας νομοθετεῖ· μὴ ἐξότε^{o)} τις λέγει πεπονθέναι τὸν δόλον, ἐνιαυτὸν ὀρισμένον^{p)} αὐτῷ ψηφίζεσθαι πρὸς τὸ αἰτεῖν τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν, ἀλλ' ἐξότε^{q)} γέγονεν ὁ δόλος, εἰσω δύο ἐνιαυτῶν συναπτῶν τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν κινεῖσθαι, εἴτε πάρεστιν^{r)} ὁ τὸν δόλον ὑπομείνας, εἴτε ἄπεισιν^{s)}. πάντες οὖν, φησί^{t)}, γινωσκέτωσαν, ὡς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν δύναται τις κινήσει τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν μετὰ δύο ἔτη τοῦ γενέσθαι τὸν δόλον, οὐδέ^{u)} ἀρξάμενος εἰσω τῶν δύο ἐνιαυτῶν κινεῖν, δύναται μετὰ δύο^{v)} ἔτη τοῦ γενέσθαι τὸν δόλον^{w)} περαιῶν τὴν ταύτης ἀγωγὴν. πάντως οὖν καὶ ἄρχεσθαι καὶ περαιῶσθαι τὸ περὶ δόλου δικαστήριον εἰσω δύο συναπτῶν ἐνιαυτῶν αὕτη ἡ διάταξις νομοθετεῖ.

TITULOS Δ.

Περὶ ἀποκαταστάσεως ἀφηλίκων.

α'.^{x)} Οἱ ἀφήλικες, ἕως πληρουμένου τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου ἐνιαυτοῦ εἶσι, καὶ μέχρι τότε τελοῦσιν ὑπὸ κουργάτωρας, μὴ ἐπιτρεπόμενοι τὴν τῶν ἰδίων διοικήσιν, εἰ καὶ καλῶς διοικοῦσιν,

β'.^{y)} Ἡ^{z)} καὶ ἔχουσι παῖδας· ἐπὶ γὰρ τῶν τιμῶν κεκανόνισται, ἕκαστον παῖδα ἀντὶ ἐνιαυτοῦ λογίζεσθαι, οὐ μὴν πρὸς τὸ διοικεῖν τὰ ἴδια.

γ'.^{z)} Μόνος ὁ βασιλεὺς σπανίως, οὐ μὴν ὑπατοὶ ἢ ἄρχοντες, ἐπιτρέπει τοῖς ἀφήλικι τὰ ἴδια διοικεῖν.

ο'.^{a)} τέλειος κρῶν τὸ πραχθὲν ἐν ἀφηλικιότητι οὐκ ἀποκαθίσταται.

Ἐὰν ἐναγῶγῃ ἀφήλικῃ ἂν καὶ τελείον αὐτοῦ γενομένου ψηφισθῆ, οὐκ ἀποκαθίσταται. εἰ μὴ κατὰ δόλον τοῦ ἀντιδίκου αὐτοῦ ἢ δίκη παρειλκῶσθη. εἰ μόντοι μικρὰ ἐστὶν ὑποψία περὶ τοῦ δόλου, οὐκ ἀποκαθίσταται.

Εἰ δὲ ἀφήλικῃ κληρονομήσει καὶ τέλειος γενόμενος ἀπαιτήσει κληρονομιαίους χρεώστας, δύναται ἀποκαταστήναι.

Ὁ χρόνος τοῦ ἀφήλικος ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ψηφίζεται, καὶ ἐὰν παρεμπέση βίσεξτον, εἰς μίαν ἡμέραν ψηφίζεται.

Ὁ ἀντεξούσιος βοηθεῖται καὶ ὑπεξούσιος, ἐν οἷς αὐτῶν διαφέρει. ἐὰν γὰρ κεύσει τοῦ πατρὸς ἐνοχος γένηται, ὁ μὲν πατὴρ εἰς ὀλόκληρον ἐνάγεται, αὐτὸς δὲ ἀποκαθίσταται, ἐπειδὴ καὶ ὑπεξούσιος ἂν καὶ ἀντεξούσιος γενόμενος καὶ ἀπόκληρος¹⁾ ἐνάγεται μέχρις εὐπορίας. οὐ βοηθεῖται δὲ δι' αὐτοῦ ὁ πατὴρ, ὡς ἐστ' ὅτιε βοηθεῖται ὁ ἐγγνητής. δανεισάμενος δὲ ὁ υἱὸς κεύσει τοῦ πατρὸς οὐ βοηθεῖται. εἰ δὲ καὶ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς συνήλαξεν, εἰ μὲν αὐτὸς ἐνάγεται, ἀποκαθίσταται· εἰ δὲ κατὰ

XLVIII. Haec constitutio omni nos contentione liberaus sancit, non ex quo quis dolum se passum dicit, annum utilem ei computari ad petendam de dolo actionem, sed ex quo dolo commissus est, intra biennium continuum de dolo actionem moveri, sive praesto sit is, qui dolum passus est, sive abfuerit. Omnes igitur, inquit, sciant, non posse quem actionem de dolo incipere post biennium, ex quo commissus est, neque coeptam intra biennium post biennium, ex quo commissus est, finire eam. Omnino igitur constitutio iubet, de dolo actionem intra biennium continuum inchoandam et finiendam esse. L. 8. C. II, 21.

TITULUS IV.

De restitutione minorum.

I. Minores sunt usque ad impletum annum vicessimum quintum, et in hanc usque aetatem sub curatoribus degunt, nec rerum suarum administratio iis committitur, quamvis bene administrent, L. 1. §. 2. 3. D. IV. 4.

II. Aut etiam liberos habeant: in honoribus enim capessendis regulariter cautum est, ut singuli liberi pro singulis annis computentur, non etiam ad res suas administrandas. L. 2. D. eod.

III. Solus Princeps perraro, non etiam Consules vel Praesides, minoribus rerum suarum administratio conceditur. L. 3. D. eod.

Maiores, qui quod in minori aetate gestum est, ratum habet, non restituitur. §. 1.

Si minor actionem intenderit et maiore eo effecto sententia prolata sit, non restituitur: nisi caliditate adversarii ipsius iudicium prorogatum sit. Si tamen levis sit suspicio de dolo, non restituitur.

Si minor hereditatem adierit et maior factus exegerit aliquid a debitoribus hereditariis, restituitur. §. 2.

Tempus minoris ab hora in horam computatur: et si bissextus inciderit, pro uno die habetur. §. 3.

Patrifamilias succurritur et filiofamilias in his causis, quae ipsius intersint: si enim iussu patris obligatus sit, pater quidem in solidum convenitur, ipse autem restituitur, cum et in potestate manens sit emancipatus et exheredatus in id quod facere possit, convenitur. Patri autem pro eum non succurritur, sicut interdum fideiussori. Filius autem, qui iussu patris mutuum pecuniam accepit, non adiuvatur. Sed etsi praeter patris voluntatem contraxit, §. 4.

1) σοι omittit Theod. m) Theod. κατ' αὐτῆς. n) Totum cap. 48. habet Theod. et Syn. p. 130. sqq. o) Theod. ἐξότου. p) Syn. ὀρισμένου. q) Theod. ἐξότου. r) Theod. εἴτε ἄπεισιν, εἴτε πάρεστιν. Verba ὁ τὸν δόλον ὑπομείνας apud eum desunt. s) Syn. ἄπεισι. t) Syn. φησί. u) Theod. et Syn. ὁ ἀρξάμενος. v) δύο deest in Syn. w) Verba τοῦ γενέσθαι τὸν δόλον desunt apud Theod. et in Syn. x) Cap. 1. iisdem verbis habet Theod. y) Theod. qui totum caput habet, εἰ pro ἡ. z) Cap. 3. pr. totidem verbis habet Theod. et Syn. p. 131. a) §. 1. usque ad ἐν ἀφηλικιότητι οὐκ ἀποκαθίσταται habet Theod. Sed praeter hunc textum, quem etiam Fabr. habet, exhibet alium, et quidem hunc: Τὸ πραχθὲν ἐν ἀφηλικιότητι βοηθεῖσθαι, τὸ ὑποκαταστάσεως ἐκίνησε δικαστήριον, et huius subiungit inscribens ἄλλο, sc. κείμενον, eum textum, quem Fabr. exhibet.

τοῦ πατρὸς ἢ περὶ τοῦ πεκουλίου ἀγωγή κινεῖται, οὐκ ἀποκαθίσταται, εἰ καὶ διαφέρει τῷ υἱῷ πεκούλιον ἔχειν· μάλλον γὰρ τῷ πατρὶ διαφέρει· εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοῦ δημοσίου τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς διὰ χρέος λαμβάνοντος, χωρίζεται τῷ υἱῷ τὸ πεκούλιον αὐτοῦ.

- §. 5. Καὶ ἡ ὑπέξουσία μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς προικῆς συναυνοῦσα τῷ πατρὶ ἐπερωτῶντι τὴν ἀνάληψιν ἢ ἄλλον ὑποβάλλοντι, ἀποκαθίσταται· οὐσία γὰρ αὐτῆς ἐστὶν ἡ προίξ.
- §. 6. Καὶ ^{b)} κατὰ υἰοθεσίας ἀποκαθίσταται· τυχὸν γὰρ αὐτὸς μὲν ἐστὶ πλούσιος, ὁ δὲ λαβὼν αὐτὸν πένης.
- §. 7. Ἐὰν ληγατευθῇ ἀφήλικι ὑπέξουσίῳ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς πρόγμυ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἠνωμένον, οἷον δίκαιον στρατείας, καὶ συνανέσῃ συγχωροῦντι τῷ πατρὶ, ἀποκαθίσταται· διαφέρει γὰρ αὐτῷ, ἐπειδὴ μὴ προσπορίζεται.
- §. 8. Εἰ δὲ καὶ γραφεὶς κληρονόμος ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν αὐτεξούσιος γένηται, καὶ δυνάμενος εὐθέως ἐν εἰδήσει ποιῆσαι τὸν πατέρα, οὐκ ἐποίησεν, ἀποκαθίσταται, εἴπερ ἔτοιμός ἐστιν ὁ πατήρ, αὐτὸν αὐτεξούσιον ποιῆσαι.
- §. 9. Ἐξ ^{c)} ὧν αἰτιῶν ὁ ὑπέξουσιος ἐπὶ πράγματι πεκουλιario ἀποκαθίσταται, καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ ὡς κληρονόμος ὀνόματι τοῦ υἱοῦ ἀποκαθίσταται.
- §. 10. Καὶ ἐπὶ τοῖς ὄρασι τὸ ιδιόκτητον πεκούλιον ὁ ὑπέξουσιος ἀποκαθίσταται.
- §. 11. Ὁ ^{d)} ἀφήλιξ δοῦλος οὐκ ἀποκαθίσταται, οὔτε δὲ ὁ δεσπότης αὐτοῦ τέλειος ὢν, ἐφ' οἷς ὁ δοῦλος ἐπραξεν ἔχων ἐλευθερίαν πεκουλίου διοίκησιν· ἢ ὁ δεσπότης δι' αὐτοῦ συνήλλαξε, κἂν ἦν ^{e)} ὁ δοῦλος ἀνηβος.
- L. 4. δ'. ^{f)} Ὁ γὰρ τοιοῦτος γνώμη τοῦ δεσπότητος δοκεῖ
D. IV. 4. συναλλάσσειν· ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐργαστηρίου προστάσιος, καὶ ἐνθα τέλειος ἐπιτρέψει ἀφήλικι τι πράξει.
- L. 5. ε'. Εἰ δὲ δοῦλος χωρὶς αἰρέσεως ἐλευθερίαν χρεω-
D. eod. στούμενος περιγραφῆ, βοηθεῖται· καὶ γὰρ ἐπέροθεσιν ὑπομένει.
- L. 6. ζ'. ^{b)} Οὐ μόνον ἐπὶ τῷ μὴ ζημιωθῆναι ὁ ἀφήλιξ
D. eod. ἀποκαθίσταται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ μὴ δίκαις καὶ δαπάναις σῶλλεσθαι.
- L. 7. pr. ζ'. Οὐ μόνον, ἐφ' οἷς συναλλάσσει, ὁ ἀφήλιξ ἀπο-
§. 1. 2. καθίσταται, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς δανείσεται, ἢ χρέος ὑπο-
D. eod. δέξεται καὶ ἀπολέσει. ὅθεν οὐκ ἀναγκάζονται καταβαλεῖν ^{b)} αὐτῷ χωρὶς τοῦ κουράτωρος ⁱ⁾. καλῶς δὲ τῷ κουράτῳ καταβάλλουσιν. εἰ δὲ καὶ ἀπόθωνται τὰ χορήμια ἐν ναῶ, ἐλευθεροῦνται τῶν τόκων. δύναται ὁ χρεώστης ἀναγκάσαι τὸν νέον αἰτῆσαι ἐαυτῷ κουράτωρα. εἰ δὲ καὶ δικαιολογούμενος αὐτὸν ὁ χρεώστης ἀφήλικα εἴη, καὶ ἀναγκασθῆ κατὰ ψῆφον τοῦ ἀρχοντος καταβαλεῖν αὐτῷ χωρὶς κουράτωρος, ἀργεὶ ἢ ἀποκατάστασις.
- §. 3. 4. Καὶ ^{k)} ἔγγυόμενος ὁ νέος καὶ ὑποτιθέμενος πρόγμυ αὐτοῦ ὑπὲρ ἄλλου ἀποκαθίσταται· καὶ ἐν ταῖς δίκαις ἐνάγων τε καὶ ἐναγόμενος, ἀπὸρον διάδοχος, ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀποσιῆναι.

si quidem ipse conveniatur, restituitur: si vero adversus patrem de peculio agatur, non restituitur, quamvis filii intersit, peculium habere: magis enim patris interest, licet peculium filio separetur, si bona patris propter debitum fiscus occupet.

Etiam filiafamilias post dotem ei traditam, dum patri consentit stipulanti dotem reddi, vel alium subiicienti, restituitur: dos enim ipsius patrimonium est.

Etiam adversus arrogationem restituitur: forte enim ipse locuples est, arrogator autem egenus.

Si minori filiofamilias legatum quid fuerit post mortem patris, quod personae eius cohaeret, puta, ius militiae, et consenserit patri illud remittenti, restituitur: interest enim eius, quum patri non acquiratur.

Sed et si heres sit institutus sub hac conditione, si intra triginta dies emancipatus fuerit, et cum mox patrem certiore facere posset, non fecerit, restituitur, si modo pater paratus sit, eum emancipare.

Ex his causis, ex quibus filiusfamilias in re peculiari restituitur, etiam pater eius post mortem filii, quasi heres nomine eius restituitur.

Etiam in his, quae ad castrense peculium spectant, filiusfamilias restituitur.

Servus minor non restituitur, nec maior dominus eius in his, quae servus gessit, qui liberam peculi administrationem habuit: aut per servum dominus contraxit, licet servus impubes esset.

IV. Talis enim servus voluntate domini contrahere videtur: ut evenit quoque, cum tabernae praepositus est, et cum maior minori negotium aliquod gerendum mandavit.

V. Si vero servus, cui absque conditione libertas debebatur, captus fuit, adiuvatur: etenim moram patitur.

VI. Minor restituitur non solum, ne damnum patiat, sed etiam ne litibus et sumtibus vexetur.

VII. Non solum minor restituitur, si contraxerit, sed etiam si mutuam pecuniam acceperit, vel pecunia debita soluta ei sit et eam perdidit: et ideo debitores ei sine curatore solvere non compelluntur. Recte autem curatori solvunt. Sed et si pecuniam in aede deposuerint, usuris liberantur. Potest debitor compellere adolescentem ad petendum sibi curatorem. Sed et si debitor allegans, eum minorem esse, decreto Praetoris minori sine curatore solvere compulsus sit, cessat restitutio.

Minor quoque restituitur, si fideiusserit, et rem suam pro alio obligaverit, et in iudiciis, sive agat, sive conveniatur. Et si homini inopi successor extiterit, restituitur, ut se absteineat.

§) Scholium in Syn. p. 318. §. 6. sic exhibit: ὁ ἀφήλιξ κατὰ υἰοθεσίαν ἀποκαθίσταται· τυχὸν γὰρ κ. τ. λ. ut in Basil. ^{c)} §. 9. habet iisdem verbis Theod. ^{d)} §. 11. habet Syn. p. 131. ὁ ante δοῦλος in Syn. deest. ^{e)} Malim ἢ levis-sima mutatione. ^{f)} Cap. 4. iisdem verbis exhibit Syn. p. 131. ^{g)} Cap. 6. habet Syn. p. 132. ^{h)} Theod. καταβάλλειν. ⁱ⁾ Nactenus Theod. initium cap. 7. habet. ^{k)} Theod. haec habet: καὶ ἔγγυόμενος καὶ ὑποτιθέμενος πρόγμυ αὐτοῦ ὑπὲρ ἄλλου μὴ διαφέροντος αὐτῷ προσώπου ἀποκαθίσταται. καὶ ἐν ταῖς δίκαις ἐνάγων τε καὶ ἐναγόμενος, ἀπὸρον διάδοχος ἀποκαθίσταται εἰς τὸ ἀποσιῆναι.

Καὶ δοῦλος ἀφῆλιξ ἐπὶ τοῦ δεσπότου γραφόμενος κληρονόμος καὶ ἐμιγνύς βοηθεῖται εἰς τὸ διαμερισμὸν λαβεῖν τῶν ἰδίων πραγμάτων. ἀριστάμενος δ' ἀφῆλιξ κληρονομίας ὀφείλει παρασχεῖν, εἴτι περιῆλθεν εἰς αὐτόν, καὶ οὐκ ἀπέλωτο διὰ τὸ τῆς ἡλικίας σαθρόν.

Καὶ ¹⁾ ἐπὶ κέρδει βοηθεῖται· οἶον ἐὰν ληγάτον ^{m)} χωρὶς δόλου τινὸς παραιτήσῃται, ἢ ἐπιλογὴν ἔχων τὸ χεῖρον ἐπιλέξῃται, ἢ ὑπὸ ἐπαμφοτερισμὸν χρεωστῶν, οἶον χρυσίον ἢ οἰκέτην, τὸ κρεῖττον ⁿ⁾ παράσχη.

Εἰ ^{o)} μέντοι μετὰ τὸ προαθῆναι ^{p)} πρῶγμα τοῦ ἀφῆλικος εὐρεθῆ τις πλέον διδοῦς, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποκειμένοις τυχηρῶ φθορῶ οὐ βοηθεῖται, εἰ μὴ κέρδος ^{q)} ἢ χάρις τῶν κηδεμόνων ^{r)} δεικνύται. ἐπὶ δὲ τοῖς ὀφειλοῦσιν αὐτῶ φυλαχθῆναι περιεσκεμμένως καὶ οὐ προτιῶς ἀποκαθίσταται, ἵνα μὴ διὰ τοῦτο ἐμποδισθῆ ἢ πρῶσις τῶν πραγμάτων αὐτοῦ.

Παραιτησάμενος ἀφῆλιξ καὶ κατὰ ἀποκατάστασιν κληρονομίας δύναται πάλιν ἀποκαταστῆναι εἰς ^{s)} παραιτήσασθαι.

Ἐὰν δοῦλος ἀναγκαῖος κληρονόμος ὑποκαταστῆ τῶ ἀνήβῳ καὶ παραιτήσῃται ὁ ἀνήβος, χώρα τῆ ὑποκαταστάσει. εἰ δὲ καὶ κληρονομίας ἀποκαταστῆ, καὶ ὑπορός ἐστὶν ἡ κληρονομία, καὶ οὕτω χώρα τῆ ὑποκαταστάσει, κἂν ἕξωτικός ἢ ὁ ἀνήβος.

Καὶ μὴ ἐκκαλεσάμενος ἐμπροθέσμως ἀποκαθίσταται.

Καὶ ἐν τοῖς ἐρημοδικίαις· καὶ οἱ ^{t)} μεζζονες δὲ ἐπὶ τῶν ἐρημοδικίων εὐλόγως ἀπολειφθέντες ἀποκαθίστανται.

ἡ'. Καὶ ὁ κληθεὶς καὶ μὴ παραστὰς ἀφῆλιξ καταδικασθεὶς ἀποκαθίσταται.

θ'. Καταδικασθέντος ἀφῆλικος, ἐλήφθησαν αὐτῶ ἐνέχυρα ὑπὸ τῆς καταδίκης καὶ ἐπράθησαν. ὁ δὲ κατὰ τῆς ψήφου ἀποκατέστη. ἀναλαμβάνει τὰ κατὰ πρόφασιν τῆς καταδίκης καταβληθέντα χρήματα. εἰ δὲ διαφέρει αὐτῶ, αὐτὰ τὰ πραθέντα ἀναλαμβάνει.

Ἡ ^{u)} νέα κατὰ περιγραφὴν ὑπέμετρον δοῦσα προῖκα ἀποκαθίσταται.

Ἐν ^{v)} τοῖς ἀμαρτήμασιν οὐ βοηθοῦνται οἱ ἀφῆλικες, οἶον δόλον ποιοῦντες, ὡς ἐν τῶ παρατεθέντι ^{w)}, ἢ χρησθέντι, ἢ ἐτέρω συναλλάγματι, κἂν μηδὲν εἰς αὐτοὺς ἐντεύθεν περιέλθῃ· οὔτε εἰ ^{x)} κλοπὴν ἢ ζημίαν ποιήσουσιν. εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ βλαβέντος ἀρνησάμενος ἐπέπεσε τῶ διπλῶ ^{y)}, ἢ ἐπὶ τῆς κλοπῆς δυνάμενος διαλύσασθαι καὶ μὴ ὑποπεσεῖν τῶ διπλῶ ἢ τῶ τετραπλῶ, οὐ διελύσατο, ἀποκαθίσταται εἰς τὸ δοῦναι τὸ ἀπλοῦν ^{z)}, ὅπερ ἡδύνατο παρασχεῖν καὶ ^{a)} διαλυόμενος.

Ὁ κατὰ ῥαθυμίαν διαζευχθεὶς οὐκ ἀποκαθίσταται· οὔτε γὰρ μέτριόν ἐστὶ τὸ ἀμάστημα· οὔτε ὁ μοιχεύσας ^{aa)}.

Etiam servus minor a domino heres institutus, §. 5. si se miscuit, adiuvatur, ut habeat honorum suorum separationem. Minor, qui se abstinuit hereditate, debet praestare, si quid ad eum pervenit nec perit propter actatis imbecillitatem.

Et in lucro ei succurritur: utputa si legatum §. 6. 7. sine dolo cuiusquam repudiaverit, vel, cum optionem haberet, deterius elegerit, vel cum alternative deberet, puta aurum aut servum, rem pretiosiore dederit.

Si tamen postquam res minoris venierit, existat, §. 8.

qui plus liceat, in rebus quidem, quae fortuitis casibus subiectae sunt, non restituitur, nisi lucrum aut gratia tutorum vel curatorum ostendatur: in his autem rebus, quae servari ei debent, circumspecte et non temere restituitur, ne propterea cohibeatur venditio rerum ipsius.

Minor, qui repudiavit hereditatem et restitutus §. 9. eam adiit, rursus restitui potest, ut se absteat.

Si servus necessarius impuberi substitutus sit, et §. 10. impubes hereditatem repudiet, locus est substitutioni. Si autem impubes hereditatem adiit et restitutus est, et hereditas non solvendo est, locus quoque est substitutioni, licet impubes extraneus sit.

Etiam si non provocaverit intra diem, restituitur. §. 11.

Et in eremodicis: maiores quoque in eremodicis, §. 12. si iusta ex causa abfuerint, restituntur.

VIII. Minor quoque, qui vocatus praesto non est, ^{L. 8.} et condemnatus est, restituitur. ^{D. IV. 4.}

IX. Minore condemnato, pignora eius ex causa ^{L. 9. pr.} iudicati capta sunt et distracta. Restitutus autem est ^{D. eod.} adversus sententiam. Pecuniam ex causa iudicati solutam recipit. Si vero intersit ipsius, ipsa, quae distracta sunt, recipit.

Mulier quoque minor, quae circumscripta dotem §. 1. supra modum dedit, restituitur.

In delictis minores non adiuvantur, utputa si §. 2.

dolo aliquid fecerint in re deposita vel commodata, aut alio contractu, etiamsi nihil ad eos exinde pervenerit: nec si furtum fecerint aut damnum dederint. Sed si quum in damno dato negasset, in duplum incidit, vel, cum in damno dato negasset, in duplum incidit, vel, cum in damno dato negasset, in duplum incidere posset, et non in duplum vel quadruplum incidere, non transegit, restituitur, ut simplum det, quod praestare potuisset, si transegisset.

Qui culpa divertit, non restituitur: est enim de- §. 3. lictum non modicum: nec qui adulterium commisit.

l) §. 6. 7. habet Theod. m) Theod. ληγάτα. n) Theod. male τὸ χεῖρον. o) §. 8. habet Theod. p) Theod. το addit ante πρῶγμα. q) Theod. αἰσχροκέρδεια. r) Theod. addit πρὸς τὸν ἀρνησάμενον. s) Inserirerem τό. t) Verba §. 12. καὶ οἱ μεζζονες — ἀποκαθίστανται habet Theod. u) §. 1. habet Theod. v) §. 2. totam habet Theod. et Syn. p. 132. w) Theod. addit αὐτοῖς. Syn. πρῶθέντι. Leunc. in marg. emendat παρατεθέντι. x) Theod. male εἰς pro εἰ. y) Sic Leunc. ad marg. Syn. emendat. Syn. τὸ διπλοῦν. z) Syn. addit καί. a) καὶ deest h. l. in Syn. aa) §. 4. L. 9. h. t. in Basilicis omissa est, uti et L. I. D. XL. 13. et L. 2. D. XL. 14. Haec fragmenta Digestorum, quae agunt de libertate iis adimenda, qui maiores viginti annis se in servitatem venundari pretii participandi causa passi fuerint, in Basilicis deesse, auctor iam est Eustathius περὶ χρονικῶν διαστημάτων. tit. περὶ χρόνων εἰσοσιν. §. 1. haec dicens: ὁ ἐαυτὸν πωλῶν, μεζζων ὢν τῶν εἰσοσιν ἐνιαυτῶν, πρόκομμα ὑφίσταται, ὡς ἴσονται. α'. ττ. γ'. καὶ ββ. δ'. ττ. ε'. διγ. ε'. καὶ ββ. μ'. ττ. ιγ'. διγ. ε'. καὶ ττ. ιδ'. διγ. β'. ἅπαντα οὐκ εἰσιν εἰς τὰ βασιλικά, εἰ καὶ οἱ τέλει οὗτοι κένται ἐν βιβλ. μη'. τῶν Βασιλικῶν. (tit. 9. et 10.) Omissa autem propterea haec fragmenta Digestorum sunt in Basilicis, quia Novella Leonis 59. legem illam veterem de iis reversa in servitatem trahendis, qui liberi et maiores XX annis pretii participandi causa se in servitatem vendi passi fuerint prorsus abrogavit.

- §. 5. Ἐὰν ἀδόλως ὑπέπεσε κλεπτοτελωνήματι, ἀποκαθίσταται· εἰ δὲ κατὰ δόλον, οὐκ ἀποκαθίσταται.
- §. 6. Κατὰ β) ἐλευθερίας οὐκ ἔστιν ἀποκατάστασις,
L. 10. ἰ. Εἰ γ) μὴ κελεύσει βασιλέως δ) ἀπὸ μεγάλης αἰτίας.
D. IV. 4. ἰα'. Ἀρμόζει ε) οὖν εἰς τὸ διαφέρειν ἢ περὶ δόλου
L. 11. ἀγωγῆ. ἐνέχεται ς) δὲ ζ) ἐλευθερωθεὶς καὶ ἐφ' οἷς ἀπέ-
D. eod. κλεψε η), τῇ περὶ κλοπῆς ι) εἰς τὸ διπλοῦν, καὶ τῇ
ἀπαιτήσει τοῦ κλαπέντος κ), καὶ τῇ λ) φανερώσει τοῦ
πράγματος, ὡς ψηλαφῶν αὐτὰ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν.
ἐπεὶ τοίγῃ περὶ μ) τῶν ἁμαρτηθέντων ἐν δουλείᾳ ἀγω-
γῆν οὐκ ἔχει κατὰ τοῦ ἐλευθερωθέντος ὁ ν) δεσπότης ο).
- §. 1. Ὅπως ἀφῆλιξ μείζων ὢν τῶν εἴκοσι ἐτῶν πιπράσκων
δοῦλον ρ) ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι, πρὶν ἢ μὲν ἐλευθε-
ρωθῆναι, δύναται ἀποκαταστήναι· μετὰ δὲ τὸ ς) ἐλευθε-
ρωθῆναι, οὐκ ἐπιτίθηται. ὁ δὲ ἥτιον τῶν εἴκοσι ἐτῶν οὐ σ)
δύναται πωλεῖν ἐπὶ τῷ ἐλευθερωθῆναι. ἀφῆλιξ δὲ ἐπὶ
τῷ ἐλευθερωθῆναι τ) ἀγοράζων, πρὸ μὲν τοῦ ἐλευθερω-
θῆναι δύναται ἀποκαταστήναι· μετὰ δὲ τὸ ἐπιστῆναι τὴν
προθεσίαν υ), ἢ γνώμη τοῦ πρώτου τὴν ἐλευθερίαν
ἐπιτίθηται.
- §. 2. Κουράτωρ ἀρξάμενος διοικεῖν καὶ γενόμενος τῶν
ἐν Ρώμῃ βασιλικὸς διοικητῆς, ἐξεκουσσεύσει ἐαυτὸν
μονομερῶς παρὰ τῷ πραιτώρι, καὶ τοὶ μὴ ὀφείλων·
μόνοι γὰρ οἱ μέλλοντες ἀποδημεῖν διὰ πρᾶγμα δημί-
σιον διαπονητῶς, καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα ὄντες καὶ
μετὰ τὸ ἀρξασθαι διοικεῖν ἐξεκουσσεύονται. οἱ οὖν
νεοὶ οὐ δύναται κατὰ τῆς ἐξεκουσσεύσεως ἀποκαθίστα-
σθαι παρὰ τῷ πραιτώρι· οὐ γὰρ γέγονε συνάλλαγμα·
διὰ δὲ τοῦ βασιλέως ὁ κουράτωρ διοικεῖν ἀναγκάζεται.
- §. 3. Τῆς ν) αἰτίας διαγνωσομένης ἢ ἀποκατάστα-
σις ϖ) δίδεται.
- §. 4. Τοῖς ξ) γὰρ καλῶς διοικοῦσιν οὐ δίδεται η), κὰν
ἐναντίον ἀποτελέσῃ γέγονεν ζ)· τυχὸν γὰρ δοῦλον
ἀναγκαῖον ἠγόρασε, καὶ ἐτελεύτησεν·
- §. 5. Ἡ κληρονομία εὐπορον ἐκληρονόμησε θ) καὶ τυ-
χηρῶς ἐμειώθη. εἰ δὲ κληρονομία ἐχουσαν εὐφραστα
πολλὰ καὶ χρεὸς λανθάνον κληρονομήσει, καὶ φθαρῶσι
τὰ πράγματα, μὴ πωλήσαντος αὐτοῦ συντόμως, ἀπο-
καθίσταται.
- §. 6. Ἐὰν β) ἀφῆλιξ ἀφήλικα χρήματα γ) παρὰσχῆ, καὶ
ὁ λαβῶν ἀπολέσῃ δ), κρείττων ἔστιν ὁ λαβῶν.
- §. 7. Εἰ δὲ δανείσῃ ε) ἀφῆλιξ ὑπεξουσίῳ μείζον παρὰ
τὸ δόγμα, ἀποκαθίσταται.
- L. 12. ἰβ'. ς) Ἐὰν ἐγγυήσῃται γυνὴ παρὰ ἀφήλικα, εἰ μὲν
D. eod. εὐπορὸς ἔστιν ὁ χρεώστης, οὐκ ἐνάγεται ἢ γυνή· εἰ δὲ
ἄπορὸς ἔστιν, ἐνάγεται.
- L. 13. pr. ἰγ'. ζ) Ἐὰν εἰδῶς σε η) νέον εἶναι οὐκ ἐπίστευόν ι)
D. eod. σοι, καὶ ἐλθὼν Πέτρος ἐγγυήσῃται κ) σε, οὐ βοηθεῖ-

Si sine dolo in commissum vectigalis inciderit, restituitur: si vero dolo, non restituitur.

Adversus libertatem restitutio non est,

X. Nisi iussu Principis ex magna causa.

XI. Competit igitur de dolo actio in id, quod interest. Manumissus autem earum rerum nomine, quas furto abstulit, tenetur furti actione in duplum, et conditione furtiva, et ad exhibendum actione, quoniam et post libertatem eas contractat. Caeterum ex delictis in servitute factis actionem adversus manumissum dominus non habet.

Si minor viginti quinque annis, maior viginti, servum vendiderit, ut manumittatur, prius quidem, quam liberetur, restitui potest: post manumissionem autem non amplius potest. Minor autem annis viginti servum non potest vendere hac lege, ut manumittatur. Si autem minor hac lege emerit, ut manumittatur, antea quidem, quam liberetur servus, restitui potest; postquam vero dies venit, voluntas venditoris libertatem imponit.

Curator post coeptam administrationem procurator rerum in urbe Roma ad Principem pertinentium factus, absentibus adolescentibus apud Praetorem a cura se excusavit, cum se excusare non deberet: hi enim solum, qui reipublicae causa trans mare prefecturi sunt, et qui circa Principem sunt, etiam post coeptam administrationem excusantur. Adolescentes igitur adversus excusationem a Praetore restitui non possunt: neque enim contractum est: per Principem autem curator administrare compellitur.

Causa cognita restitutio datur.

Nam bene rem suam gerentibus non datur, licet contrarius eventus secutus sit: forte enim servum necessarium comparavit et is decessit:

Vel locupletem hereditatem adiit, et ea casu fortuito deminuta est. Si vero hereditatem adierit, in qua res erant multae facile corruptioni obnoxiae et aes alienum latens, et res perierint, quod non cito eas distraxerit, restituitur.

Si minor minori pecuniam dederit, et qui accepit, perdidit, melior est causa eius, qui accepit.

Si vero minor filiofamilias maiori contra Senatusconsultum pecuniam crediderit, restituitur.

XII. Si apud minorem mulier fideiussit, si quidem debitor solvendo sit, mulier non convenitur: si vero solvendo non sit, convenitur.

XIII. Si, cum scirem, te minorem esse, nec tibi fidem haberem, Petrus pro te fideiusserit, ei non sub-

δ) §. 6. apud Theod. γ) Cap. 10. habet Theod. δ) Theod. βασιλεύς. ε) Cap. 11. pr. habet Theod. ς) Verba pr. hui. cap. 11. ἐνάγεται δὲ ἐλευθερωθεὶς usque ad δεσπότης bis habet Theod. ζ) Theod. in secundo textu ὁ inserit. η) Theod. ἐπέκλεψεν, et postea ἀπέκλεψεν. θ) τῇ περὶ κλοπῆς Theod. omittit. ι) τοῦ κλαπέντος deest apud Theod. κ) τῇ omittit Theod. λ) Theod. μετὰ habet pro περὶ. Male. μ) ὁ deest apud Theod. In secundo textu habet articulum. ν) Inde a verbis ἐνάγεται ὁ ἐλευθερωθεὶς — usque ad finem cap. 11. pr. exhibet Syn. p. 445. sq. ϖ) §. 1. totam habet Theod. ϗ) In Digestis Florentinus Codex servum omittit, Vulg. addit. Aliae editiones, veluti Elzeviriana de anno 1664. habent: se vendiderit. Basilica confirmant lectionem servum vendiderit. Lectio se vendiderit, prorsus inepta est. ϔ) Theod. male τῷ. ϕ) οὐ deest apud Theod. Male. Cur minor XX annis vendere ita non possit servum, ut manumittatur, explicandum, ut opinor, est ex Lege Aelia Sextia sub Augusto, quae dominum manumittentem XX annorum aetatem habere voluit. ϗ) Theod. ἐλευθερωθῆναι. η) Theod. μετὰ δὲ τὴν προθεσίαν. θ) §. 3. habet Theod. et Syn. p. 132. ι) Theod. addit τοῖς ἐλάττοις. κ) §. 4. 5. habet Theod. et Syn. p. 132. haec tamen §. 5. tantum usque ad verba τυχηρῶς ἐμειώθη. λ) Theod. οὐ δύναται. μ) Syn. γέγονε. ν) Syn. γ addit. ς) §. 6. 7. habet Theod. et Syn. p. 132. ζ) χρήματα omittit Theod. et Syn. δ) Theod. ἀπολέσῃ. ε) Theod. melius δανείσῃ. ϖ) Cap. 12. extat apud Theod. et in Syn. p. 89 et 132. ϗ) Cap. 13. pr. totum habet Theod. η) Syn. εἶδωκε. θ) Theod. ἐπίστευσεν. ι) Theod. ἐγγυήσεται.

ται· οὔτε μὴν ἔχει κατὰ σοῦ τὴν περὶ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴν ¹⁾, πλὴν ὁ πρῶτος διαγινώσκει ²⁾, τίνι δὲ βοθηθεῖν ³⁾, τῷ δανειστῇ, ἢ τῷ ἐγγυητῇ· περιγραφεῖς ⁴⁾ ὁ νέος οὐδενὲν ἔνεχεται. εὐχερῶς δὲ λέγομεν μὴ βοηθεῖσθαι τὸν μανδάτωρα ⁵⁾. ὀφείλει δὲ ὁ νέος καὶ ⁶⁾ κατὰ τοῦ δανειστοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ ἀποκαθίστασθαι. γίνεται ἡ ἀποκατάστασις τῆς αἰτίας διαγιγνωσκομένης παρόντων τῶν μερῶν ἢ τοῦ ἐναντίου προπετῶς ἀπολιμπανομένου.

Ἐὰν ὁ ἀφῆλιξ ⁷⁾ πωλήσῃ πρᾶγμα, καὶ ὁ λαβὼν ἐτέρῳ πωλήσῃ, ἀρμόζει τῷ νέῳ καὶ ρεσισορία *in rem* ⁸⁾, καὶ ἀποκατάστασις. καὶ εἰ μὲν οἶδεν ⁹⁾ ὁ δεύτερος ἀγοραστῆς τὸ γεγονός, ἐνάγεται· εἰ δὲ ἠγνόει, οὐκ ἐνάγεται, εἰ μὴ ἐξ ἀπορίας τοῦ πρώτου ἀγοραστοῦ,

ιδ'. ¹⁰⁾ Καὶ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ.

εἰ. Ἐχει δὲ ¹¹⁾ ὁ δεύτερος ἀγοραστῆς κατὰ τοῦ πωλήσαντος αὐτῷ τὸ πρᾶγμα τὴν πρόσφορον ἀγωγὴν ¹²⁾. τὸ αὐτὸ ἐστὶ, κἂν διὰ πολλῶν ἔλθῃ ἢ πρῶσις.

εἰς. Ἄλλης ὑπόθεσις ἀγωγῆς ἢ πολιτικῆς βοηθείας, οὐ δίδοται ἀποκατάστασις. ἐξτραορδιναρία γὰρ ἐστὶν ἡ τῆς ἀποκαταστάσεως βοηθία· ὡς ὅτε συναλλάσσει νέος χωρὶς τοῦ κορυάτωρος καὶ οὐ γίνεται πλουσιώτερος. εἰ γὰρ καὶ κοινωνίαν κατὰ περιγραφὴν ἢ δωρεᾶς αἰτία ποιήσῃ, οὐ χρῆζει ἀποκαταστάσεως· καὶ μετὰ τὴν γὰρ τελείων ἢ τοιαύτη κοινωνία ἄκυρος ἐστὶν.

Ἐὰν ἐληγάτευσα ἀπῆλκι ὑπὸ αἴρεσιν τὴν ἐὰν ἄπαις ἀποθάνῃ, ἀποκαταστήσῃ αὐτὸ τῷ κληρονόμῳ μου, ἐὰν τοῦ κληρονόμου μου τελευτήσαντος, ἀσφαλίσθαι τὸν κληρονόμον αὐτοῦ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ὁ νέος, χώρα τῇ ἀποκαταστήσῃ· εἰ γὰρ ἦν τέλειος, οὐκ ἰδίῳ δικαίῳ, ἀλλὰ διὰ τοῦ μὴ χρεωστῆν ἐβοηθεῖτο.

Ἀκύρον ¹³⁾ τοῦ συναλλάγματος ὄντος οὐ δίδοται ἀποκατάστασις.

Ἐπὶ ¹⁴⁾ τῆς πράσεως καὶ τῆς ἀγορασίας ἐξεστὶ κατὰ φύσιν ἀλλήλους ἐν τῷ τιμήματι περιγράφεσθαι τοὺς συναλλάσσοντας.

Ὁ τῆς πόλεως ἔπαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες κατὰ τὴν ἰδίαν δικαιοδοσίαν ἐντε τοῖς ἄλλοις, καὶ κατὰ τῆς ἰδίας ψήφου ἀποκαθιστώσων.

εἰς. ¹⁵⁾ Καὶ οἱ ὑπαρχοὶ κατὰ τῆς ἰδίας ψήφου· εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατ' αὐτῶν οὐκ ἐξεστὶν ἐκκαλεῖσθαι.

εἰς. ¹⁶⁾ Ἐπὶ δὲ ἄρχων κατὰ ψήφου μείζονος ¹⁷⁾ οὐκ ἀποκαθίστησιν.

Ὁ βασιλεὺς κατὰ τῆς ἰδίας ψήφου ἀποκαθίστησιν, οὐκ ἐνχερῶς, ἀλλ' εἰ ¹⁸⁾ λέγει ὁ νέος παραλιπεῖν δικαιολογίας, ἢ προδοθῆναι παρὰ τῶν συνηγόρων.

Καὶ κατὰ τῶν δις κεκριμένων βασιλεὺς ἀποκαθίστησιν.

Καὶ κατὰ τῆς ψήφου τοῦ ἐτέρου ἐξεταστοῦ ¹⁹⁾ δικάσαντος ἐπὶ ἐκκλητῶ· καὶ κατὰ τῆς ψήφου τοῦ θείου δικαστοῦ.

Καὶ ²⁰⁾ οἱ διάδοχοι τῶν νέων ἀποκαθίστανται καὶ τέλειοι ὄντες.

venitur: sed nec adversus te mandati actionem habet. Ceterum Praetor cognoscit, cui subveniendum sit, utrum creditori an fideiussori: minor enim captus neutri tenetur. Facilius autem dicimus, mandatori non subveniri. Minor autem et adversus creditorem et adversus fideiussorem in integrum restitui debet. Restitutio datur causa cognita praesentibus partibus vel diversa parte per contumaciam absente.

Si minor rem vendiderit, et qui eam accepit, §. 1. alteri vendiderit, minori et actio in rem rescissoria, et restitutio competit. Et si quidem secundus emtor scivit rem gestam, tenetur: si ignoravit, non tenetur: nisi prior emtor solvendo non sit,

XIV. Aut heres eius.

L. 14. D. IV. 4.

XV. Secundus autem emtor adversus eum, qui ipsi rem vendidit, habet competentem actionem. Idem obtinet, si venditio per plures personas ambulaverit.

L. 15. D. eod.

XVI. Si alia actio sit, vel civile auxilium, in integrum restitutio non datur: est enim restitutionis extraordinarium auxilium: utputa minor sine curatore contrahit et locupletior non fit. Etenim si minor circumscriptus societatem vel etiam donationis causa coierit, restitutione non eget: eiusmodi enim societas etiam inter maiores nulla est.

L. 16. pr. §. 1. D. eod.

Si minori legavero ea conditione, ut si sine liberis decessisset, heredi meo legatum restitueret, et defuncto herede meo, minor heredi eius caverit, locus est in integrum restitutioni: nam si maior esset, non ipso iure, sed per conditionem indebiti adiuvaretur.

§. 2.

Ubi contractus non valet, restitutio non datur. §. 3.

In emtione et venditione secundum naturam contrahentibus licet, in pretio se mutuo circumvenire. §. 4.

Praefectus urbi et reliqui magistratus secundum iurisdictionem suam tam in aliis, quam contra sententiam suam restituunt. §. 5.

XVII. Praefecti etiam praetorio contra sententiam suam: quamvis appellari ab his non possit. L. 17. D. eod.

XVIII. Minor autem magistratus contra sententiam maioris non restituit. L. 18. pr. D. eod.

Princeps adversus sententiam suam non facile restituit, nisi minor allegationes suas se omisisse dicat, vel ab advocatis proditum esse. §. 1.

Etiam contra res bis iudicatas Princeps in integrum restituit. §. 2.

Et adversus sententiam alterius iudicis ex appellatione iudicantis: et adversus sententiam iudicis ab Imperatore dati. §. 3. 4.

Minorum quoque successores in integrum restituantur, etsi ipsi sint maiores. §. 5.

1) Hactenus cap. 13. exhibet Syn. p. 132. 2) Quae post verbum διαγινώσκει sequuntur usque ad verba τοῦ ἐγγυητοῦ ἀποκαθίστασθαι, alia manu apud Theod. scripta sunt. 3) βοηθεῖν δὲ Theod. 4) γὰρ Theod. addit. 5) Theod. μὴ φοβείσθαι τὸν ἐνταλθέντα. Male. 6) Primum καὶ deest apud Theod. 7) §. 1. apud Theod. extat. 8) Theod. ἐν ὄντι. 9) Theod. εἶδεν. 10) Cap. 14. et 15. habet Theod. 11) Theod. εἰ δὲ. 12) Verba τὸ πρᾶγμα τὴν πρόσφορον ἀγωγὴν desunt apud Theod. 13) §. 3. 4. habet Theod. 14) §. 4. in Syn. p. 192. 15) Cap. 17. habet Theod. Initium sic exhibet: οἱ ἔπαρχοι τῶν πρωτωρίων κατὰ ἰδίαν ψήφου ἀποκαθιστώσων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα κ. τ. λ. 16) Cap. 18. totum habet Theod. 17) Theod. pro κατὰ ψήφου μείζονος habet καταψηφίζομενος. 18) Theod. ἀλλ' ὅτε. 19) Theod. τοῦ ἐν τάξει βασιλέως. Quod mihi praeplicet. 20) καὶ deest apud Theod.

- L. 19. αβ'. Ἐστ' ὅτε καὶ πλέον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔχει ὁ διάδοχος· ἐὰν γάρ καὶ αὐτὸς ἀφῆλξ ἔσται, μετὰ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν ἔχει οὐτίλιον β) τῆς ἀποκαταστάσεως. εἰ δὲ ὀλίγον ἠ) αὐτοῦ ὑπελείπετο τῷ τελευτήσαντι, ὁ διάδοχος αὐτοῦ νέος ὢν οὐκ ἔχει τέλειον τὸν οὐτίλιον ἐνιαυτὸν ἰ) μετὰ τὸ πληρῶσαι τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν, ἀλλὰ μόνον τὸν ὑπολειφθέντα τῷ τελευτήσαντι.
- L. 20. §. 1. α'. Ὁ πληρῶσας τὸν εἰκοστὸν πέμπτον ἐνιαυτὸν D. eod. ἐμπροθέσμως προκαταρχόμενος κ) περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως, καὶ μετὰ ταῦτα ἀφιστάμενος, οὐδὲν ὠφελεῖται.
- L. 21. αα'. Ἀποστῆναί ἐστιν οὐ τὸ ὑπερθέσθαι, ἀλλὰ τὸ D. eod. τελείως ἀπαγορεύσαι τῇ δίκῃ.
- L. 22. αβ'. Ἀφιστάμενος κληρονομίας ὁ νέος οὔτε τὰ καταβληθέντα ληγάτα, οὔτε τὰς τιμὰς τῶν ἐλευθερωθέντων διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως αὐτοῦ δίδωσιν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἀποκαταστῆς κληρονομήσει, μένει βέβαια τὰ πραχθέντα διὰ τοῦ προβληθέντος παρὰ τοῦ ἄρχοντος κοουράτωρος ἐπὶ διαπράσει τῶν πραγμάτων.
- L. 23. αγ'. Ἐὰν ὑπεξούσιος κατὰ μανδάτον τοῦ πατρὸς ἢ ἑτέρου μ) διοικήσῃ τι ν), ἀργεῖ ἢ ἀποκατάστασις· εἰ μὴ ἄρα δέδωκε τι, καὶ οὐ δύναται λαβεῖν αὐτὸ διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἐντεταμένου. εἰ δὲ νέος μελίζον ο) ἐντεταλατο, οὐκ εὐχερῶς ἀποκαθίσταται· εἰ μὴ ἄρα κατὰ μανδάτον αὐτοῦ ἐπράχθη καὶ ὑπορός ἐστὶν ὁ διοικητής ρ). περιγραφέντος νέου διοικητοῦ ὁ ς) προβαλλόμενος αὐτὸν ζημιούται.
- L. 24. γγ. αδ'. Εἰ δὲ πράγμασιν ἀλλοτρίοις ἀφ' ἑαυτοῦ παρεμβάλλει, ἀποκαθίσταται, ἵνα μὴ ζημιωθῇ ὁ μελίζων. εἰ δὲ μὴ θέλει ἀποκαταστῆναι, ἐνάγεται παρὰ τοῦ κυρίου τῶν πραγμάτων τῇ περὶ διοικήσεως πραγμάτων ἀγωγῇ, καὶ οὕτως ἐκχωρεῖν αὐτῷ τὴν ἀποκατάστασιν ἀναγκάζεται.
- §. 1. Οὐ ρ) πάντα τὰ παρὰ τῶν νέων γινόμενα σ) ἀνατρέπεται· ἀλλ' ὅτε δόλος ἐστὶ προφανής, ἢ ῥαθυμία αὐτῶν μεγάλη.
- §. 2. Ὁ κατὰ νεανικὴν ἀπλότητα παραιτησάμενος κληρὸν, πάντων μὲν ἐπ' ἀκεραῖω μενόντων ἀποκαθίσταται. εἰ δὲ διαπέρακε τὰ πράγματα ὁ ὑποκατάστατος, καὶ τὰ συναλλάγματα ἐτελείωσε, καὶ συνήγαγε χρήματα, οὐκ ἀκούεται βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς ἀλλοτρίους καμμάτους, καὶ πολλῶ μᾶλλον οὔτε ὁ κληρονόμος αὐτοῦ.
- §. 3. Ἐὰν τ) υἱὸς ὑπεξούσιος ἢ δοῦλος περιγράψῃ νέον, ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης δίδωσι τὸ περιελθόν, καὶ τὸ ἐλλείπον ἀπὸ τοῦ πεκουλίου. εἰ δὲ μήτε οὕτω υ) πληροῦται, ὁ μὲν δοῦλος δόλον ποιήσας ἢ μαστίλλεται ν) ἢ εἰς τὸ δεῖ ἑαυτοῦ ἀποπληρῶσαι δίδοται· ὁ δὲ υἱὸς καταδικάζεται.
- §. 4. Ἡ ἀποκατάστασις ἐκάστω περιποιεῖ τὸ ἴδιον δίκαιον· ὅθεν νέον πεπρακότος, ἀποκαθίσταται αὐτῷ τὸ πρῶγμα μετὰ τῶν καρπῶν, καὶ τῷ ἀγοραστῇ τὸ τίμημα· εἰ μὴ τότε δέδωκεν, ὅτε ἤδει αὐτὸν μέλλειν ἀπόλλειν αὐτό· ὥσπερ ἐπὶ τοῦ δανεζόντος τῷ μέλ-

XIX. Interdum successor plus quam annum habet: si enim et ipse minor sit, post annum vicesimum quintum utilem annum restitutionis habet. Si vero modicum tempus ex anno utili defuncto supererat, successor eius minor post annum vicesimum quintum completum non totum annum utilem habet, sed id tantum, quod defuncto supererat.

XX. Maior viginti quinque annis, qui intra tempus statutum litem restitutionis contestatus postea desistit, nihil adiuvatur.

XXI. Desistere est non differre, sed liti in totum renunciare.

XXII. Minor, qui hereditate abstinuit adita, neque legata soluta, nec pretia eorum, qui ad libertatem additione eius pervenerunt, refundit. Si vero restitutus ipse adierit, quae gesta sunt per curatorem bonorum a Praetore ad distrahenda bona constitutum, rata manent.

XXIII. Si filiusfamilias mandatu patris aut alterius aliquid administraverit, cessat restituito: nisi forte quid praestiterit, quod recipere propter egestatem eius, qui mandavit, non possit. Si vero minor maiori mandaverit, non facile restituitur: nisi si mandatu eius gestum fuerit, et procurator solvendo non sit. Si minor procurator circumscriptus sit, damnum eum respicit, qui ipsum procuratorem constituit.

XXIV. Si vero negotiis alienis sua sponte intervenierit, restituitur, ne maior damnum incurrat. Quod si nolit restitui, a domino convenitur actione negotiorum gestorum, et sic in integrum restitutionem ei cedere compellitur.

Non omnia a minoribus gesta rescinduntur: sed cum manifesta circumscriptio est, aut magna eorum negligentia.

Qui iuvenili simplicitate ductus hereditatem repudiavit, si quidem omnia in integro sint, restituitur. Si vero substitutus res distraxerit, contractus finierit, et pecuniam redegerit, non auditur, qui alienis laboribus frui desideret: multoque minus heres eius.

Si filiusfamilias vel servus minorem circumscripserit, pater dominusve, quod ad eum pervenerit, praestat, et reliquum ex peculio. Si vero nec sic ei satisfit, servus quidem, qui dolo fecit, aut verberibus castigatur, aut vice solutionis noxae datur: filius autem familias condemnatur.

Restitutio ius suum cuique servat: itaque si minor vendiderit, res ei cum fructibus restituitur, et emptori pretium: nisi si tunc dederit, cum sciret, eum hoc esse perditurum: sicut dicimus in eo, qui pecuniam male consumpturo credidit. Sed in emptione par-

f) Cap. 19. habet Theod. g) Pro οὐτίλιον Theod. habet: τὸν τετραετη χρόνον. Spectat scilicet ad L. 7. pr. C. de tempor. in int. restitut. II. 53. qua Iustinianus annum utilem restitutioni impetrandae Praetoris Edicto definitum in quadriennium continuum mutavit. Habes ergo duplicem Basilicorum lectionem, alteram Fabroti, quae sequitur genuinum Digestorum textum, alteram Theodori, quae orta est ex interpolatione Graecorum. h) Sic Theod. recte ex mea sententia; nam ὀλίγον, quod habet Fabr. nihil habet, ad quod referri possit. i) Pro τέλειον τὸν οὐτίλιον ἐνιαυτὸν, ut habet Fabr. Theod. exhibet τὸν τετραετη χρόνον. k) Theod. καταρχόμενος. Habet totum cap. 20. l) Cap. 23. habet Theod. m) Theod. addit τινός. n) Theod. τις. o) Theod. μελίζων. p) Hactenus Theod. q) Fabr. οὐ. Sed legendum ὁ, quod in textum recepi, cum Fabrotiana lectio vitio typhotetae niti videatur. r) §. 1. habet Theod. et Syn. p. 132. s) Syn. γινόμενα. t) §. 3 habet Syn. p. 132. u) Syn. μηδ' οὕτω. v) Syn. μαστίλλεται. Leuncl. in marg. μαστίλλεται.